

Пише:
Саја
Бошњак

Ванкувер, март 2009.

ПЕСМЕ, ПЈЕСМЕ I ПИСМЕ

Kad se kaže Vojvodina, a misli se na ljude, ja imam odprilike ovakav tok misli odnosno spisak imena u glavi: čika Jova Zmaj, Đura Jakšić, Laza Kostić, Branko Radičević, Miloš Crnjanski, Mika Antić, Milan Konjović, Sava Šumanović, Zvonko Bogdan, Đorđe Balašević... Sigurno da još neko fali, i redosled možda nije dobar, ali to su imena koja simbolišu pre svega vojvodansku kulturu i umetnost. No, šta je drugo od toga važnije i šta je drugo od toga svebuhvatnije? Vojvodina je južna oblast Panonije, a Panonija se prostire od Alpa i balkanskih brda na jugo-zapadu, pa do Karpata na severo-istoku. *Tu je nekad kažu knjige bilo Panonsko more, čekalo nas pa presušilo*, kao što to reče poslednji sa gornjeg spiska. Kroz Vojvodinu su vekovima prolazili mnogi narodi i mnoge vojske, a poneki od tih naroda su se u Vojvodini zadržavali. Moderno doba takođe pamti nekoliko seoba tj. kolonizacija Vojvodine, a najsvježija je ova iz devedesetih. Svaki narod ili etnička grupa sa sobom su donosili svoj jezik i običaje, a ti elementi su se prenosili iz generacije na generaciju i pravili konglomerat koji je na kraju proizveo specifičan vojvodanski kulturni identitet, a bogami i mentalitet.

Muzika je jedna od specifičnih obeležja Vojvodine. Tamburica, begeš ili cimbal su najuočljiviji instrumenti po urbanim sredinama, a na salašima, kod čobana, zatičemo i gajde. Vojvodina je oduvek bila poznata po tamburaškim orkestrima i to onima koje su činili muzičari tamnije puti. Mađarski, rumunski, vlaški, ruski, ciganski, srpski, bosanski, dalmatinski i drugi muzički uticaji vidljivi su u vojvodanskim pesmama ili kolima. Jedan od najzaslužnijih muzičara u očuvanju i nadgradnji te muzičke tradicije se takođe nalazi na gornjem spisku.

Zvonko Bogdan je svoju slavu počeo da gradi ranih sedamesetih godina, kada je tradicionalna folk muzika Balkana pronašla put do radio talasa, gramofonskih ploča i koncertnih dvorana. Rođen u Somboru, na severu Bačke, početkom II svetskog rata, Zvonko je odrastao na obližnjem salašu i tamo zavoleo konje i pesmu. Sombor je još od kraja XIX veka bio čuven po kafanama i kafanskim orkestrima koji su svirali do ranih jutarnjih sati, a onda, kako kažu neki letopisi Sombora, da bi ispoštovali zakon o ograničenom radnom vremenu, muzičari i gosti su izlazili na prednji izlaz kafane i odmah se vraćali na zadnji. Praktično kafane su bile otvorene dvadeset četiri sata. Zvonko je rođen u porodici Bunjevaca, naroda koji se ne sever Bačke (između Sombora, Baje i Subotice) doselio sa juga Hercegovine, tačnije iz kraja oko reke Bunje, u XVII veku, nešto pre Srba pod Arsenijem Čarnojevićem. Bunjevci su u jeziku sačuvali mnogo italijanskih

reči i ikavštinu u govoru. Otuda je pesma - pisma, a nedelja- nedilja. Zvonko je uspeo da sačuva dosta bunjevačkih pesama, a napisao je neke u staro-gradskom maniru za koje i danas mnogi veruju da su narodne tj. staro-gradske od ko-zna-kad: *Ej, salaši na severu Bačke, Kraj jezera jedna kuća mala, Govori se da me varaš, Neko sasvim treći, Fijaker stari...*

Ove pesme i još mnoge druge imali smo priliku da čujemo uživo 25. februara u sali *Majkl Džej Foks Teatra* u Brnabiju. Među tri stotine posetilaca koji su došli da odaju poštovanje vojvodanskoj legendi koja hoda, nalazili su se pripadnici svih naroda bivše Jugoslavije, ili možda samo Vojvodine, što je opet na neki način Jugoslavija u malom. Znam da mi je mladić iza mene npr. u jednom trenutku tražio da "posudi" olovku. Doduše ne znam kako je primio najavu "da se koncert Zvonka Bogdana održava u okviru *Dana srpske kulture u Britanskoj Kolubiji*". Uostalom, who cares!

Do koncerta Zvonka Bogdana i njegovih tamburaša u Vanuveru došlo je skoro slučajno, a za to se pomalo i sam osećam odgovoran. Krajem januara časkao sam sa Borisom Malagurskim o tome kojeg bi muzičara trebalo dovesti, a da se nalazi među stvarnim veličinama koje nas još nisu pohodile - ime Zvonka Bogdane je došlo samo od sebe. Ispostavilo se onda da Zvonko krajem februara dolazi u Toronto, agilni i mladahni Boris okrenuo je par telefona (šta mu teško kad je komšija Subotčanin u pitanju) i dobili smo - history in making.

Imao sam čast da posedim sa Zvonkom na sam dan koncerta u vankuverском hotelu *Silvija*, koji je čuven još iz sedamdesetih godina jer su u njemu od sedale rok zvezde kalibra *Rolingstonsa*. Pravo mesto za vojvodansku pevačku legendu. Zvonko mi je odmah skreo da iz principa ne daje intervju za novine, a ja ga nisam pitao zašto. Kasnije sam kroz razgovor to i saznao - kad sam ga upitao o stanju njegovog salaša, šeretski se nasmejao i pitao: "Kog to salaša? Ostavio me je zbunjenog nekoliko sekundi, a onda je dodao: "Ja zadnjih trideset godina živim u centru Subotice, a tu naširoko raširenu priču kako je živim na salašu su izmislili isti ti novinari kojima više ne dajem intervju". Fair enough! Dobar deo vremena proveli smo listajući moj diplomski rad sa FDU o još jednom poznatom Somborcu, Ernestu Bošnjaku prvom jugoslovenskom filmskom producentu koji je početkom prošlog veka

od Sombora pokušao da napravi panonski Holivud.

"Večeras ću vam pevati *pesme, pjesme i pisme*", rekao je vojvodanski ministrel na početku vankuverškog koncerta i onda objasnio zašto u Panoniji postoje tri reči istog jezika za istu stvar. Da ne spominjemo dvadesetak drugih, stranih jezika koji već vekovima mogu da se čuju

po vojvodanskim varošicama i selima.. Opisao je publici i šta je to Panonija i gde se nalazi, za svaki slučaj za neupućene. U crnom-odelu, beloj košulji i svilenoj marami oko vrata stari bard je krenuo iz pesme u pesmu, iz priče u priču. Priče su bilo uglavnom o tome kako su te pesme nastajale, onda o somborskim kafanama s početka prošlog veka, pa o okolnim salašima, najpoznatijim vojvodanskim i slavonskim pesnicima čije je pesme snimio, o ruskim emigrantima, i na kraju o modernim emigrantima (sin i ćerka mu od devedesetih žive u Americi). Nisu izostale priče o tamburaškim bandama i onoj sa kojom je dostigao svoje zvezdane trenutke - osam tamburaša Janike Balaša. Zvonko Bogdan je svoju karijeru počeo u beogradskom hotelu *Union*, a posle su došli Petrovaradinaka tvrđava, novosadski hotel *Park* i koncertne dvorane širom Jugoslavije. Nijedan televizijski novogodišnji program tih veselih sedamdesetih nije mogao da prođe bez njegove "banke i Ciganke" u tri minuta posle ponoći.

Jadne i bedne devedesete Zvonko je proveo u potpunoj anonimnosti i posvetio se svojoj drugoj pasiji - trkačkim konjima sa kojima je pobeđivao na mnogim derbijima. Posle dvehiljadite godine vratio se na scenu sa nekoliko kompaktdiskova na kojim su bile i stare i nove pesme: *Život teče u laganom ritmu* (2001.),

Živim život ko skitnica (2002.), *Uspomene na vreme koje se sigurno ponoviti neće* (2004.), *Panonija i ja* (2005.) i *Ko te ima taj te nema* (2007.). Naslovna numera sa ovog poslednjeg dostigla je popularnost njegovih starih hitova, a komponovao ju je još jedan vojvodanski trubadur, Bane Krstić iz *Garavog Sokaka*. U poslednjih nekoliko godina Zvonko se vratio staroj

publici širom bivše Jugoslavije i imao je zapažene nastupe u Hrvatskoj na festivalu *Zlatne žice Slavonije* u Slavonskoj Požegi ili *Brodfest* u Slavonskom Brodu gde je dobio glavne nagrade. Vrhunac priznanja dobio je od mlade publike svojim nastupom na EXIT-u 2004. Igrom slučaja vratio se svojoj Petrovaradinskoj tvrđavi koja je za tu priliku imala jedan sasvim drugačiji dizajn u odnosu na onaj koji je on navikao sedamdestih godina. Nije bilo ni Janike Balaša, ali tamburaši koji su ga pratili na EXIT-u i u Vanuveru bili su sasvim dostojna zamena tamburaškoj legendi. Uostalom, Mile Nikolić iz sadašnje postave je i jedan od originalnih članova.

Pored orkestra Janike Balaša bilo je još mnogo odličnih tamburaških orkestara u Vojvodini od kojih je najčuvenija "deronska škola". Malo selo kraj Odžaka dalo je dva vrhunska orkestra: *Orkestar Braću Jovanović* koji je ovekovečen u filmu *Biće skoro propast sveta* Saše Petrovića, ili orkestri Malog Miloša (Miloš Jovanović) i Velikog Miloša (Miloš Nikolić). Ovaj drugi je šesdesetih godina proneo slavu kafane *Spartak* u Subotici, koje je takođe bila jedna od baza Zvonka Bogdana. Ne mogu da odolim, a da ovde (iz lokal-patriotskih raloga) ne pomenem i *Biberov orkestar* iz kikindskog Malog Bedema (cigansko naselje ne periferiji grada). Ostaće mi u pamćenju njegova čuvena izjava data neke tamo sedmdeset i devete oko četiri ujutro (pred fajront) u kafani *Šinobus* kraj železničke štaje na samom kraju prvog frtalja. Na pitanje nekog od prisutnih poprilično gasiranih gostiju kako to da njegov orkestar nikad nije uspeo da probije granice kikindskog atara ili da nastupi na televiziji, Biber je onako umoran i razljučan provokacijom odbrsio: *Kikinda, to je za nas mali krug!* I nastavio da svira rakijskom čašicom po žicama. Taj stil su, inače, lansirali američki bluseri i nazvali ga *bottle-neck*. Svet je mali krug, Bibere. Jer da nije, ne bi Zvonko Bogdan nikada dospao u ovu našu kanadsku zabit.

